

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΓΙΑ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ
ΚΑΙ ΤΟ ΛΥΚΕΙΟ

David Claerbout

Το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης επιχορηγείται από το Υπουργείο Πολιτισμού

Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα για το Γυμνάσιο και το Λύκειο

Οργάνωση

Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης

Επιμέλεια-Υλοποίηση

Μαρίνα Τσέκου

Σχεδιασμός εντύπου

Θύμιος Πρεσβύτης, Θοδωρής Αναγνωστόπουλος (Peak Advertising)

Εκτύπωση

Πέργαμος ABEE

Το έντυπο αυτό δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της έκθεσης

David Claerbout

που οργανώθηκε από το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και παρουσιάστηκε στο κτίριο του Ωδείου Αθηνών από τις 30 Σεπτεμβρίου έως τις 7 Δεκεμβρίου 2008.

© ΕΜΣΤ 2008

ΕΜΣΤ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΕΘΝΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Κτίριο Ωδείου Αθηνών, Βασ. Γεωργίου Β 17-19 & Ρηγίλλης
(είσοδος επί της οδού Ρηγίλλης)

Τηλ.: 210 9242111-2, Φαξ: 210 9245200

E-mail: eduprograms2@emst.gr

www.emst.gr

<http://fixit-emst.blogspot.com>

Η παρούσα έκθεση παρουσιάζει το έργο του βέλγου καλλιτέχνη **David Claerbout**, μέσα από οκτώ **μεγάλων διαστάσεων βιντεοεγκαταστάσεις** της τελευταίας δεκαετίας. Ο David Claerbout γεννήθηκε στην πόλη Κόρτρικ το 1969. Σπούδασε στο Ινστιτούτο Καλών Τεχνών της Αμβέρσας και στην Βασιλική Ακαδημία Εικαστικών Τεχνών του Άμστερνταμ. Σήμερα ζει και εργάζεται στην Αμβέρσα και στο Βερολίνο.

Μέσα από τα έργα της έκθεσης θα έχουμε την ευκαιρία να γνωρίσουμε τον τρόπο με τον οποίο ο καλλιτέχνης, αξιοποιώντας τις δυνατότητες που παρέχουν οι **ψηφιακές τεχνικές επεξεργασίας της εικόνας**, δημιουργεί έργα που κινούνται μεταξύ στατικής και κινούμενης εικόνας, **μεταξύ κινηματογράφου και φωτογραφίας**. Γιατί το στοιχείο που περισσότερο από όλα τα άλλα κάνει το έργο του ξεχωριστό και ιδιαίτερα ενδιαφέρον, είναι η συνένωση της κινούμενης με τη φωτογραφική εικόνα, η ενσωμάτωση της κίνησης σε παλιές φωτογραφίες που βρίσκει σε αρχεία.

Το θέμα που κυρίως τον απασχολεί στα έργα του είναι **η έννοια του χρόνου**: ο χρόνος που περνάει, η διάρκεια ή η προσωρινότητα και το φευγαλέο της στιγμής. Το πέρασμα του χρόνου υποβάλλεται συνήθως από την αλλαγή του φωτός κατά τη διάρκεια της ημέρας, από το ηλιοβασίλεμα, τις σκιές και τα σύννεφα. Επίσης, **η μοντέρνα αρχιτεκτονική** των σύγχρονων μεγαλουπόλεων και η παρουσία των ανθρώπων σε σχέση με τα κτίρια αποτελεί ένα ακόμη θέμα που κεντρίζει το ενδιαφέρον του καλλιτέχνη.

Αν καθημερινά μας κατακλύζει η γρήγορη εναλλαγή κάθε είδους εικόνων από την τηλεόραση, τον κινηματογράφο, την οθόνη του υπολογιστή μας, τις διαφημιστικές γιγαντοοθόνες κλπ, το έργο του Claerbout μας καλεί να αναστοχαστούμε την έννοια του χρόνου, να δημιουργήσουμε με τη φαντασία μας πιθανές αφηγήσεις και κυρίως να απολαύσουμε την ποιητικότητα της εικόνας.

Cat and Bird in Peace, 1996

Σε ένα μόνιτορ παρακολουθούμε μια γάτα κι ένα καναρίνι να συνυπάρχουν ειρηνικά το ένα πολύ κοντά στο άλλο. Στα εξίμισα περίπου λεπτά που διαρκεί το βίντεο δε συμβαίνει τίποτα το ιδιαίτερο πέρα από κάποιες κινήσεις του βλέμματος των δυο ζώων.

- Παρατηρείστε το βίντεο και περιγράψτε αυτές τις ελάχιστες κινήσεις που έχει καταγράψει η κάμερα.
- **Τι θα περίμενε κανείς να συμβεί ανάμεσα στη γάτα και το πουλί αφού, όπως γνωρίζουμε, τα δυο αυτά ζώα είναι φυσικοί εχθροί;**
Οι ελάχιστες κινήσεις της εικόνας σε συνδυασμό με την έλλειψη ήχου δημιουργούν στο θεατή συναισθηματική ένταση και αγωνία για την πιθανή μάχη που ενδέχεται να ξεσπάσει ανά πάσα στιγμή ανάμεσα στους δυο πρωταγωνιστές. Όσο περνούν τα λεπτά, όμως, το ενδεχόμενο αυτό ματαιώνεται και δεν υπάρχει καμία κορύφωση στην αφήγηση.
- Περιγράψτε πώς αλλάζουν τα συναισθήματά σας όση ώρα παρακολουθείτε το βίντεο.
- **Δώστε έναν δικό σας τίτλο στα ελληνικά γι' αυτή τη βιντεοεγκατάσταση.**
- Μπορεί, κατά τη γνώμη σας, το έργο να λειτουργήσει αλληγορικά;

The Stack, 2002

Στη βιντεοεγκατάσταση με τίτλο *The Stack* κυριαρχεί η εικόνα ενός μεγάλου αυτοκινητοδρόμου με πολλές αερογέφυρες. Ανάμεσα στο σύμπλεγμα των κολόνων που σχηματίζουν οι αερογέφυρες παρακολουθούμε το ηλιοβασίλεμα, την αργή, σχεδόν ανεπαίσθητη, κυκλική πορεία των ακτίνων του ήλιου που πέφτουν μετωπικά στο φακό της κάμερας.

- Σχολιάστε το αρχιτεκτονικό τοπίο: πού θα μπορούσαμε να συναντήσουμε έναν τέτοιο αυτοκινητόδρομο; τι συναισθήματα και τι συνειρμούς σας δημιουργεί αυτή η εικόνα;
Καθώς παρακολουθούμε την αργή αλλαγή του φωτός, κάποια στιγμή θα διακρίνουμε και κάτι ακόμη πέρα από το τιμμεντένιο αρχιτεκτονικό τοπίο. Στο πρώτο πλάνο της εικόνας, ανάμεσα στις σκιές που σχηματίζουν οι κολόνες, θα αποκαλυφθεί για ενάμιση μόλις λεπτό η φιγούρα ενός ανθρώπου που κοιμάται. Έπειτα, ο ήλιος θα κρυφτεί πίσω από τις κολόνες και η ανθρώπινη φιγούρα θα χαθεί ξανά στο σκοτάδι.
- **Πώς δικαιολογείται η παρουσία αυτού του ανθρώπου εκεί;**
- Μετά την εμφάνιση του άντρα που κοιμάται, πιστεύετε ότι το κύριο θέμα του έργου είναι το αστικό αρχιτεκτονικό τοπίο ή κάτι άλλο;
Ο καλλιτέχνης, μέσα από τη σχεδόν ανεπαίσθητη κίνηση της εικόνας, επιδιώκει την ενεργοποίηση της σκέψης του θεατή και τη συμμετοχή του στη δημιουργία της αφήγησης.
- **Σε ποιο κοινωνικό πρόβλημα κάνει αναφορά;**
- Ποια έννοια υποδηλώνεται μέσα από την αργή κίνηση του ήλιου και τις μεταβολές του φωτός;
- **Πώς θα περιγράφατε την ατμόσφαιρα που επικρατεί στην εικόνα και πώς πιστεύετε ότι λειτουργεί η έλλειψη ήχου;**
- Πώς πιστεύετε ότι συνδέεται η συγκεκριμένη ατμόσφαιρα με το θέμα του έργου;

Piano Player, 2002

Ενώ στα δυο προηγούμενα έργα του David Claerbout η κίνηση ήταν ανεπαίσθητη και ο ήχος απουσίαζε εντελώς, στη βιντεοεγκατάσταση με τίτλο *Piano Player* η αφήγηση παρουσιάζεται με διαφορετικό τρόπο. Εδώ υπάρχει και ήχος και κίνηση. Επιπλέον η κάμερα δεν παραμένει σταθερή σε ένα σημείο λήψης αλλά κινείται, ακολουθώντας την ηρωίδα ή εστιάζοντας στο σημείο ενδιαφέροντος.

- Διηγηθείτε με δικά σας λόγια την ιστορία που έχει καταγράψει η κάμερα.
- Μπορείτε να περιγράψετε τη συναισθηματική κατάσταση της γυναίκας και πώς αυτή αλλάζει κατά τη διάρκεια της προβολής;
Καθώς επιχειρούμε να δώσουμε απαντήσεις στις παραπάνω ερωτήσεις διαπιστώνουμε ότι δεν μπορούμε με βεβαιότητα να εξηγήσουμε το τι ακριβώς συμβαίνει ούτε να ερμηνεύσουμε τις πράξεις και τη συναισθηματική κατάσταση της γυναίκας. Αυτό συμβαίνει γιατί λείπει το πριν και το μετά της συγκεκριμένης αφήγησης. Αυτό που παρακολουθούμε θα μπορούσε να αποτελεί μια μόνο σκηνή μιας κινηματογραφικής ταινίας. Αντίθετα όμως με αυτό που συνήθως συμβαίνει στις κινηματογραφικές ταινίες, όπου η αφήγηση έχει αρχή, μέση και τέλος, εδώ ο θεατής καλείται να πλάσει τις δικές του αφηγήσεις. Για μια ακόμη φορά ο καλλιτέχνης απευθύνεται σε έναν ενεργό θεατή και όχι σε έναν παθητικό παρατηρητή.
- Σκεφτείτε τη δική σας εκδοχή για το τι μπορεί να προηγείται και τι να ακολουθεί της σκηνής που παρακολουθήσαμε.
- Τι κατά τη γνώμη σας μπορεί να συμβολίζει η βροχή και τι η μουσική που ακούγεται;
- Γιατί ο καλλιτέχνης επιλέγει να παρουσιάσει αυτή τη βιντεοεγκατάσταση σε δικό της χώρο, χωριστά από τα άλλα έργα της έκθεσης;

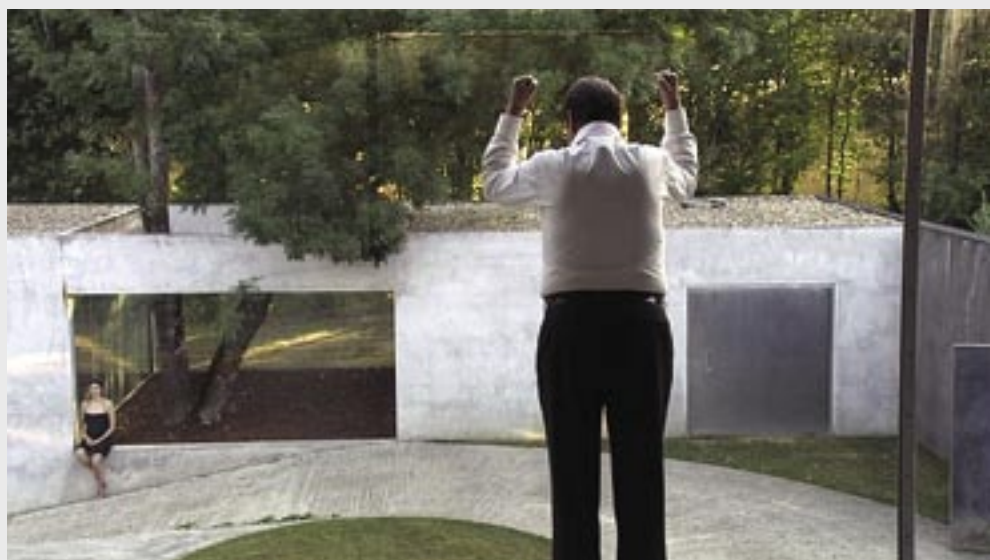

Bordeaux Piece, 2004

Επτά πλάνα διάρκειας δυο περίπου λεπτών το καθένα συνθέτουν την αφήγηση της βιντεοεγκατάστασης με τίτλο *Bordeaux Piece*. Κάθε πλάνο κινηματογραφήθηκε εβδομήντα φορές στη διάρκεια μιας ημέρας, με δέκα λεπτά διαφορά το ένα από το άλλο, καθώς το φως άλλαζε. Στη συνέχεια, ο καλλιτέχνης μοντάρισε όλες τις σκηνές της αφήγησης που είχαν γυριστεί στις 5.30 το πρωί, έπειτα εκείνες που είχαν γυριστεί δέκα λεπτά αργότερα, κοκ. Στο τελικό μοντάζ, το σενάριο επαναλαμβάνεται εβδομήντα φορές, πανομοιότυπα και με σταθερό φως, το φως που αντιστοιχεί στην ίδια ώρα της ημέρας. Έτσι, το *Bordeaux Piece* αποτελείται από εβδομήντα δεκάλεπτες ταινίες μικρού μήκους, με το ίδιο σενάριο αλλά με διαφορετικό φως και ατμόσφαιρα. Παράλληλα με την αφήγηση που επαναλαμβάνεται, παρακολουθούμε και την πορεία του ήλιου, από την ανατολή του μέχρι που δύει και πέφτει το σκοτάδι.

- Περιγράψτε τον τόπο δράσης: τη μοντέρνας αρχιτεκτονικής βίλα και τη φύση γύρω της. Πώς αλλάζει η ατμόσφαιρα του έργου με την αλλαγή του φωτός; Όπως στο *Piano Player*, υπάρχει κι εδώ ήχος και κίνηση. Το νέο στοιχείο είναι οι διάλογοι μεταξύ των ηθοποιών. Επίσης ο καλλιτέχνης έχει επεξεργαστεί τον ήχο με έναν ιδιαίτερο τρόπο: από τα μεγάφωνα που βρίσκονται στην αίθουσα ο θεατής ακούει μόνο τους ήχους της φύσης. Για να ακούσει τους διαλόγους μεταξύ των ηθοποιών θα πρέπει να φορέσει ακουστικά.
- Γιατί πιστεύετε ότι ο Claerbout επέλεξε να διαχωρίσει τους δυο ήχους με αυτόν τον τρόπο;
Παρατηρήστε ότι στην αφήγηση δεν υπάρχει ούτε κλιμάκωση, ούτε κάποιου είδους επίλυση.
- Ποιο στοιχείο, κατά τη γνώμη σας, προβάλλεται ως πιο σημαντικό, η αρχιτεκτονική και το φυσικό τοπίο ή η ερμηνεία των ηθοποιών και το σενάριο;
- Πώς δηλώνεται ο χρόνος που περνάει; Σε ποια άλλα έργα της έκθεσης ο καλλιτέχνης κάνει αναφορά στην έννοια του χρόνου με τον ίδιο τρόπο;

Shadow Piece, 2005

Αφετηρία για τη δημιουργία του *Shadow Piece* στάθηκε μια ασπρόμαυρη φωτογραφία της δεκαετίας του '50, που έδειχνε την είσοδο ενός μοντέρνου κτιρίου. Ο Claerbout επεξεργάστηκε ψηφιακά την αρχική φωτογραφία προσθέτοντάς της το στοιχείο της κίνησης. Η εικόνα που προέκυψε ύστερα από την επεξεργασία μπορεί να χωριστεί σε δυο μέρη: το κάτω μέρος που είναι η ακίνητη εικόνα του εσωτερικού του κτιρίου και το πάνω μέρος, στο οποίο ο καλλιτέχνης ενσωμάτωσε την κίνηση του δρόμου, αφού προηγουμένως τη σκηνοθέτησε και την κινηματογράφησε στο στούντιό του.

- Περιγράψτε την είσοδο του κτιρίου. Πιστεύετε ότι είναι κτίριο γραφείων ή κατοικιών;
- Η είσοδος του κτιρίου σας δίνει την εντύπωση ενός ζεστού και φιλόξενου χώρου ή ενός κρύου και αφιλόξενου; Δικαιολογείστε την απάντησή σας.
Το *Shadow Piece* δεν έχει αρχή, μέση και τέλος. Όσο διαρκεί η προβολή παρακολουθούμε τους περαστικούς να πλησιάζουν την τεράστια γυάλινη πόρτα και να προσπαθούν μάταια να την ανοίξουν. Όμως μόνο οι σκιές τους διαπερνούν την είσοδο του κλειστού κτιρίου.
- Αυτή η αδυναμία εισόδου ποια αίσθηση σας δημιουργεί;
- Στο συγκεκριμένο έργο με ποιον τρόπο ο καλλιτέχνης αναφέρεται στην έννοια του χρόνου;

Sections of a Happy Moment, 2007

Σε μια ακολουθία εκατόν ογδόντα ασπρόμαυρων φωτογραφιών παρακολουθούμε ένα χαρούμενο στιγμιότυπο από τη ζωή μιας κινεζικής οικογένειας. Κάθε φωτογραφική εικόνα αποτελεί και μια διαφορετική οπτική γωνία του τόπου δράσης, που είναι ο υπαίθριος χώρος ενός συγκροτήματος κατοικιών.

- Περιγράψτε τα κτίρια και τον περιβάλλοντα χώρο.
- Πού συναντάμε κτίρια σαν αυτά και από ποιους συνθήως κατοικούνται;
- Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συγκεκριμένη αρχιτεκτονική και πώς την όλη ατμόσφαιρα των φωτογραφιών;
- Από πού και από ποιον θα μπορούσαν να είχαν τραβηχτεί όλες αυτές οι φωτογραφίες; Για το *Sections of a Happy Moment* ο καλλιτέχνης εργάστηκε με δυο ειδών φωτογραφίες: τις φωτογραφίες του χώρου που τράβηξε επί τόπου και τις φωτογραφίες της δράσης των ανθρώπων, τις οποίες σκηνοθέτησε στο στούντιό του.
- Με βάση τα όσα έχουμε πει έως τώρα σχετικά με τον τρόπο που δουλεύει ο Claerbout, μπορείτε να περιγράψετε πώς προέκυψαν οι εικόνες που τελικά βλέπουμε; Ενώ στα προηγούμενα έργα του το κύριο θέμα που τον απασχολεί είναι το πέρασμα του χρόνου, εδώ επιδιώκει να συλλάβει μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Η επί μισή ώρα επανάληψη της ίδιας σκηνής σε παραλλαγές δίνει την αίσθηση πως ο χρόνος έχει σταματήσει να κυλά ή πως η στιγμή έχει αποκτήσει διάρκεια.
- Παρατηρείστε ότι η μπάλα, που είναι το κέντρο της προσοχής όλων, βρίσκεται μόνιμα στον αέρα. Ποια αίσθηση σας δημιουργεί αυτή η εικόνα; Κι ενώ αρχικά το θέμα του έργου φαίνεται να είναι η στιγμή οικογενειακής ευτυχίας και ξεγνοιασιάς, όσο περνάει η ώρα παρατηρούμε να κυριαρχούν τα τεράστια, απρόσωπα κτίρια και ο απολύτως άδειος από άλλες παρουσίες χώρος. Επίσης η έλλειψη κίνησης εντείνει την αίσθηση της αμετάβλητης κατάστασης, την αίσθηση της στασιμότητας και του εγκλωβισμού.
- Ποιες σκέψεις σας δημιουργούνται σχετικά με το θέμα του *Sections of a Happy Moment*;
- Πώς λειτουργεί ο ήχος με το πιάνο;
- Δώστε έναν δικό σας τίτλο για το έργο.

Long Goodbye, 2007

Το *Long Goodbye* καταγράφει την κίνηση μιας γυναίκας που βγαίνει από την κατοικία της, κατευθύνεται προς το τραπέζι της βεράντας, κοιτάει προς την κάμερα και γνέφει έναν αποχαιρετισμό. Μόλις η γυναίκα στρέψει το βλέμμα της προς την κάμερα, η κάμερα οπισθοδρομεί, απομακρύνεται και μας αποκαλύπτει ένα μεγαλύτερο πλάνο του μεγαλοπρεπούς σπιτιού και των δέντρων γύρω του. Παρατηρώντας την προβολή διαπιστώνουμε ότι οι κινήσεις της γυναίκας προβάλλονται σε αργή κίνηση, τόσο ώστε ο χαιρετισμός της διαρκεί όσο και η δύση του ήλιου. Σε αντίθεση με την επιβράδυνση του αφηγηματικού χρόνου (το αργό πλάνο της κίνησης της γυναίκας), ο φυσικός χρόνος παρουσιάζεται με επιτάχυνση: ενώ ο καλλιτέχνης κινηματογραφούσε επί οκτώ ώρες την κίνηση του ήλιου προς τη δύση του, τελικά συμπύκνωσε τον πραγματικό αυτό χρόνο σε μια προβολή διάρκειας σαράντα πέντε λεπτών. Επομένως αυτό που βλέπουμε έχει προκύψει από τη συνένωση δυο διαφορετικών εγγραφών.

- Τι σκέψεις σας δημιουργεί η συνύπαρξη των δυο διαφορετικών χρόνων στο ίδιο έργο;
- Παρατηρήστε ότι ο καλλιτέχνης επιλέγει την ώρα του ηλιοβασιλέματος για να υπαινιχτεί τον χρόνο που περνάει. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, συμβαίνει αυτό;

Dancing Couples, (Couples at square dance, McIntosh County, Oklahoma, 1939 or 1940), 2008

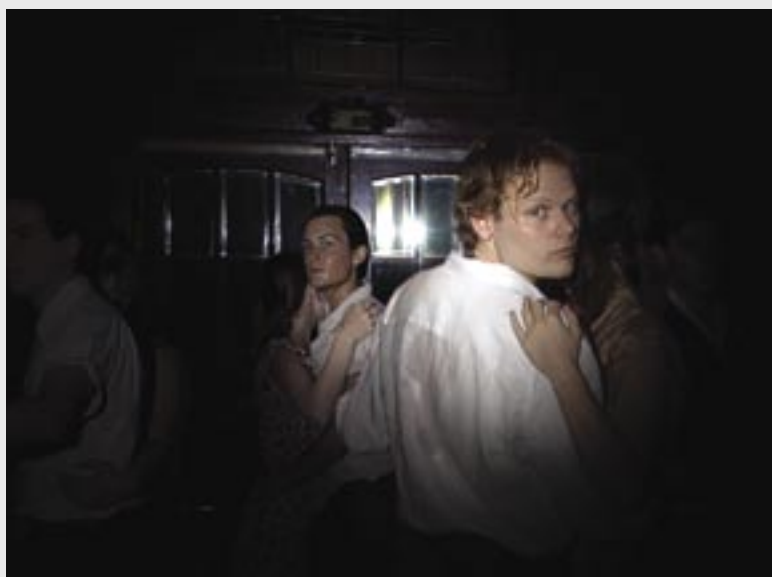
Αφορμή για το *Dancing Couples* στάθηκε μια φωτογραφία αρχείου, η οποία χρονολογείται γύρω στο 1940 και δείχνει δυο ζευγάρια να χορεύουν αντικριστά.

Δυο στοιχεία της φωτογραφίας τράβηξαν το ενδιαφέρον του καλλιτέχνη: η έντονη εκφραστικότητα στο βλέμμα των νεαρών αντρών και η αντανάκλαση του φωτός από το φλας που έχει εγγραφεί στη φωτογραφία.

Παρατηρείστε ότι το *Dancing Couples* διαφοροποιείται σε σχέση με τα άλλα έργα της έκθεσης ως προς το φως: ενώ στα προηγούμενα έργα ο καλλιτέχνης δουλεύει με το φυσικό φως του ήλιου και αξιοποιεί τις αλλαγές του κατά τη διάρκεια της ημέρας, εδώ τον ενδιαφέρει το τεχνητό φως του φλας της φωτογραφικής μηχανής. Μάλιστα διακρίνει μια παράδοξη ομοιότητα ανάμεσα στο σκληρό φως του φλας, το οποίο επέτρεψε πριν από αρκετά χρόνια τη φωτογράφιση στο σκοτάδι, και στο φως του προβολέα χάρη στο οποίο βλέπουμε τη φωτογραφία σήμερα.

Κατά τη διάρκεια της προβολής, κάποιες απειροελάχιστες κινήσεις και αλλαγές στο φως μπορούν να γίνουν αντιληπτές μόνο ύστερα από επίμονη παρατήρηση. Πέρα από αυτές τις σχεδόν ανεπαίσθητες αλλαγές δε συμβαίνει τίποτε άλλο. Επιπλέον τα πρόσωπα των κοριτσιών δε θα φανερωθούν ποτέ. Η εικόνα όμως σίγουρα δημιουργεί στο θεατή κάποιες σκέψεις για το τι προηγήθηκε και τι θα ακολουθήσει αυτή τη σκηνή, δίνει το ερέθισμα για τη δημιουργία πολλών πιθανών αφηγήσεων.

- Δημιουργείστε μια δική σας ιστορία και διηγηθείτε την στους συμμαθητές σας.
- Πιστεύετε ότι το *Dancing Couples* εγείρει το συναίσθημα της νοσταλγίας για το παρελθόν;

ISBN: 978-960-8349-28-5
TIMH: 3 €